

kiel «esti». 7) la negacio en du dialektoj uzas nur la hispanan vorton *no*, sed en la aliaj uzas pliajn vortojn: *no* kun modalaj verboj kiel «povi» kaj «voli», *nuay* por pasintecaj esprimoj kaj *hende* por prezencaj esprimoj. 8) estas tendenco marki la akuzativon per la partikulo *con*.

Rilate al la apero kaj formiĝo de la ĉabakana, John M. Lipski (*1950), unu el la renomaj fakuloj, proponas la sekvan hipotezon: La lingvo aperis sendepende el la hispana meze de la 18-a jarcento, samtempe ĉe la norda insulo Luzono (golfeto de Manilo) kaj ĉe la suda insulo de Mindanao (regiono de Zamboango). Ĝuste en tiuj du regionoj estis la granda plejmulto de hispanparolantoj, ĉefe enmigrintaj el la nuna teritorio de Meksiko, ĉar Manilo estis la ĉefurbo de la filipinaj insuloj, kaj en Zamboango estis la ĉefa haveno de la suda insulo; ekzistis rekta, daŭra permara komunikado inter ambaŭ regionoj. Ĝia origino malsamas al tiu de „normala” kreola lingvo, ĉar ĝi devenis el la intersekco de kundividaj gramatikaj elementoj de kelkaj filipinaj lingvoj (kiuj siavice jam enhavis hispandevenajn vortojn) kune kun transpreno de kelkaj gramatikaj strukturoj el la hispana parolata en ambaŭ regionoj. La lingvo formiĝis unue ĉe la Manila Golfeto kaj poste influis la variantojn de la suda insulo, ĉi influo homogenigis la leksikon ambaŭregione, dum la baza gramatika strukturo jam estis fiksita.

Poste okazis almenaŭ kvin etapoj de parta reformo de la leksiko: (1) komence de la 19-a jc. eniris vortoj el la lingvo ilonga, ĉar en la nova intermeza haveno ĉe la urbo Ilongo haltis ŝipoj vojaĝantaj inter ambaŭ regionoj; (2) ekde la mezo de la 19-a jc. eniris vortoj el la moderna hispana, pro multaj hispanaj parolantoj enmigrintaj rekte el Hispanio (pro la perdo de la Amerika Imperio, Hispanio decidis disvolvi la koloniadon en Filipinoj), certe okazis ia alproksimigo inter la hispana kaj la ĉabakana; (3) komence de la 20-a jc. Usono ekregis la insulojn, okazis amasa enmigrado de filipinanoj el la centraj insuloj al Luzono kaj Mindanao – en la lingvon eniris vortoj el la lingvoj cebua kaj visaja, kiuj anstataŭigis kelkajn hispandevenajn vortojn. La sintakso de la visaja influis la ĉabakanan rilate al la vortordo de la frazo; (4) ekde 1930, pro la uzado de la angla kaj ĝia enkonduko en la formalan edukadon, aldoniĝis multegaj anglismoj, anstataŭante ankaŭ hispandevenajn vortojn; kaj (5) nuntempe eniras ankaŭ vortoj el la tagaloga, dum la influo de la usona angla kreskas, speciale en interreto.

La nuna situacio de la lingvo ne estas malbona: la zamboanga dialekto estas konsiderata aparta lingvo (neniel hispana, fakte ĝi estas nekomprenebla por hispan-parolantoj), havante samajn rajtojn kiel la aliaj lingvoj, kaj ekzistas ebleco edukiĝi pere de ĝi en la Zamboanga Regiono. Ĝi estas aktive uzata ĉiutage, ankaŭ en interreto, kaj havas propran vikipedion (https://cbk-zam.wikipedia.org/wiki/El_Primer_Pagina) kun pli ol 3000 artikoloj (majo 2019). Sed la destino de la aliaj kvar dialektoj ne estas tiel bona, kvankam kelkaj el ili havas ankoraŭ milojn da parolantoj, ili ne rolas en la formala edukado kaj iom post iom estas malpli uzataj aŭ estas asimilataj far la zamboanga. Jen kelkaj ekzemploj de du dialektoj:

Ta andá yo na tyange / ya andá yo na tyange/di andá yo na tange (Mi venas/venis/venos al la merkaton). Kavita.

Nuay pa yo mirá con ele (Mi ne vidis lin/ŝin ankoraŭ). Zamboanga.

Mas alto ele que conmigo (Ŝi/li estas pli alta ol mi). Zamboanga.

Tiene yo Biblia de chabacano, pero hende yo ta usa (Mi havas Biblon en la ĉabakana, sed mi ne uzas ĝin). Zamboanga.